

Psychologencommissie

De deontologie van de psycholoog: code, good practices en ethisch redeneermodel

.be

INHOUD

Voorwoord van de voorzitter	03	‘Good ethical practices’ van een psycholoog	20
Voorwoord van de plaatsvervangend voorzitter	04	Ethisch Redeneermodel	22
Inleiding	06	Naslagwerken	24
1.1. Het wettelijk kader van de deontologische code	06	Voor meer informatie	26
1.2. Op wie is de code van toepassing?	06	Over de Psychologencommissie	27
1.3. Deontologie: een geschenk of een last?	07		
1.4. Waarom een deontologische code?	07		
1.5. Hoe de deontologische code lezen?	08		
1.6. Deontologische code en ethiek	08		
1.7. De basiswaarden van psychologen en hun code	09		
1.8. Het beroepsgeheim	09		
1.9. Deontologie in beweging	10		
Koninklijk besluit tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog	13		

” ETHISCH REDENEREN EN ETHISCH
HANDELEN MAKEN EEN BELANGRIJK
ONDERDEEL UIT VAN HET DAGDAGELIJKSE
WERK VAN EEN PSYCHOLOOG.

VOORWOORD VAN DE VOORZITSTER

Binnen het werk van psychologen staat de ontmoeting met de ‘ander’ centraal. Via zijn deontologie geeft elke psycholoog erkenning aan zijn verantwoordelijkheden ten opzichte van deze ‘ander’: cliënten, patiënten, het brede publiek en andere beroepsbeoefenaars.

Immers, ethisch redeneren en ethisch handelen maken een belangrijk onderdeel uit van het dagdagelijkse werk van een psycholoog. Een deontologische code met gedragsregels is hierbij onmisbaar. Deze normen moeten er niet alleen voor zorgen dat fouten worden vermeden. Ze dienen vooral als aanknopingspunt bij het maken van dagelijkse beslissingen.

De deontologische code die voor u ligt, is wettelijk verankerd en bindend en gaat daarom voor op alle eerder uitgebrachte beroepscode voor psychologen.

Als voorzitter van de Psychologencommissie nodig ik u van harte uit om deze brochure met de code door te nemen en de principes toe te passen binnen uw beroepsuitoefening.

Catherine Henry | Voorzitter

VOORWOORD VAN DE PLAATSVERVANGEND VOORZITTER

Psychologen voelen bij uitstek de hartslag van een maatschappij in volle transitie, waarin oude zekerheden verdwijnen en nieuwe onzekerheden verschijnen. Mensen gaan op zoek naar hun identiteit en hun rol in een maatschappij waar de opvattingen over werk, gezin, familie, omgeving, en het samenleven snel evolueren.

Ook u komt hier mee in aanraking. En dan rijzen de vraagtekens: wanneer moet ik als contractueel of statutair psycholoog in een ziekenhuis individuele, vertrouwelijke informatie verzwijgen voor mijn werkgever? En als mijn werk nu net bestaat uit het rekruteren en begeleiden van werknemers? Wie zal mij verdedigen of verzekeren? Wat als ik voor de rechtbank moet verschijnen of wordt gedaagd als getuige? Welke informatie kan gedeeld worden bij koppeltherapie en welke niet? Wat als de belangen van de minderjarige en zijn ouders botsen?

Deze en andere vragen onbeantwoord laten of het opentrekken van de spreekwoordelijke 'paraplu' lijkt de gemakkelijkste oplossing. Dat is het nochtans niet, want dit doet de vragen en de onderliggende problematieken niet verdwijnen.

En net hier dient zich een uitdaging aan: kan ik in het licht van een aantal normen en waarden, eigen aan mijn opleiding en mijn beroep, mijn verantwoordelijkheid opnemen? Moet ik dat wel doen? Het antwoord hierop is tweemaal "ja". Maar bij het zich toe-eigenen van deze categorische "ja" staat u er niet alleen voor. Uw collega's, uw beroepsorganisatie, de Psychologencommissie, de disciplinaire (tucht)raden, .zij komen allen met gelijkaardige thema's in aanraking. Dialoog en overleg kunnen dan ook een grote verrijking vormen voor uw eigen ethisch reflectieproces.

In de deontologische code zal u vaak geen pasklare oplossing aantreffen voor de concrete dilemma's die u in uw beroep tegenkomt. Wel vindt u er een aantal principes, normen en waarden in terug. Schijnbaar evidente normen en waarden zoals de nood aan bijscholing, het respect voor de morele waarden van de

cliënt, het garanderen van de vertrouwelijkheid van verstrekte informatie,... Maar ook minder evidente principes, zoals de uitzonderingen op het beroepsgeheim, de informatie die in attesten (niet) mag verstrekt worden of de bescherming van minderjarigen en kwetsbaren.

Deze brochure bevat niet alleen de deontologische code, maar ook een overzicht van 'goede ethische praktijken' en een ethisch redeneermodel of stappenplan. Ik hoop dan ook dat deze brochure u een aantal handvatten kan aanreiken om ethische en juridische dilemma's in uw beroepspraktijk op te lossen. De medewerkers van de Psychologencommissie staan overigens steeds tot uw dienst om verdere toelichtingen te bieden.

Alexander Allaert | Plaatsvervangend voorzitter

” UW COLLEGA’S, UW BEROEPS-
ORGANISATIE, DE PSYCHOLOGEN-
COMMISSIE, DE DISCIPLINAIRE (TUCHT)
RADEN,... ZIJ KOMEN ALLEN MET
GELIJKAARDIGE THEMA’S IN AANRAKING.
DIALOOG EN OVERLEG KUNNEN DAN OOK
EEN GROTE VERRIJKING VORMEN VOOR UW
EIGEN ETHISCH REFLECTIEPROCES.

INLEIDING

1.1. HET WETTELIJK KADER VAN DE DEONTOLOGISCHE CODE

Het ‘koninklijk besluit van 2 april 2014 tot vaststelling van de voorschriften inzake de plichtenleer van de psycholoog’¹ is het eerste referentiedocument met dwingende gedragsregels voor psychologen in België. Deze code zou niet tot stand gekomen zijn zonder de inspanningen van onze toenmalige voogdijminister, minister van Middenstand en Zelfstandigen Laruelle, van de beroepsverenigingen BFP en APPPsy en van de zetelende leden van de plenaire vergadering van de Psychologencommissie. Onder hun hoede werd een werkgroep in het leven geroepen bestaande uit ervaren psychologen en een juridisch medewerker van het kabinet van de voogdijminister. Het wetgevend proces dat door deze werkgroep in gang werd gezet, heeft geleid tot drie wetteksten.

Enerzijds kwamen twee wetten van 21 december 2013² de ‘wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog’³ wijzigen. Hierbij werden nieuwe wetsartikelen toegevoegd met het oog op de oprichting van een Tuchtraad en een Raad van Beroep. Deze hebben als missie « te waken over de naleving van de deontologische regels en disciplinaire uitspraken te doen »⁴. Anderzijds werden de deontologische regels zelf vastgelegd in het koninklijk besluit van 2 april 2014⁵. Belangrijk hierbij is dat dit KB zich op een specifieke manier verhoudt ten opzichte van andere rechtsnormen⁶. Deze verhouding noemt men ‘de hiërarchie van de

rechtsregels’. Hierbij geldt dat een lagere rechtsnorm niet in tegenstrijd mag zijn met een hogere. Zo staat een wet bijvoorbeeld hoger dan een koninklijk besluit. De principes uit het Strafwetboek hebben daarom ook voorrang op de principes uit de deontologische code indien er sprake is van tegenstrijdigheid. De professionele verplichtingen uit de code krijgen dan weer voorrang op de regels in een arbeidscontract.

1.2. OP WIE IS DE CODE VAN TOEPASSING?

De deontologische code is van toepassing op elke persoon die de titel van psycholoog draagt en dus erkend is door de Psychologencommissie. Hierdoor is de code onlosmakelijk verbonden met de wet op de titelbescherming. De erkenning als psycholoog bezegelt met andere woorden het engagement dat een psycholoog aangaat om zijn professionele plichten te respecteren.

Het toepassingsgebied van de code is overigens van algemene aard: deze is verbonden aan de algemene titel van ‘psycholoog’ en zit niet vastgeklonken aan een specifiek werkveld, een functie of een welbepaalde methode (art. 1). Alle (erkende) psychologen, wat hun statuut ook moge zijn - zelfstandig, in loondienst of vrijwilliger - dienen te handelen volgens deze code. Bovendien gaan de deontologische principes in dezelfde mate op voor zowel klinisch psychologen, arbeidspsychologen, schoolpsychologen, als academische psychologen.

Cliënt of patiënt?

Na uitvoerig debat, besloten de auteurs van de deontologische code om te spreken over “cliënt” en niet over “patiënt”. Zij hadden hiervoor weloverwogen argumenten. De code heeft immers betrekking op de ganse discipline in al zijn diversiteit. Het was dan ook belangrijk om een term te vinden die kan baten voor alle sectoren en dus duidt op ‘om het even welk persoon, groep of organisatie die gebruik maakt van de diensten van om het even welke psycholoog’, ongeacht het werkveld van deze laatste. Deze woordkeuze viel echter niet in goede aarde bij alle psychologen. Sommigen voelen zich immers minder aangetrokken tot de term ‘cliënt’. De Psychologencommissie heeft hier dan ook nota van genomen. In haar communicatie over deontologie gebruikt zij waar mogelijk het woord ‘patiënt’, meer bepaald voor thema’s beperkt tot de klinische psychologie. Het woord ‘cliënt’ daarentegen gebruikt zij voor thema’s die het algehele beroep betreffen, wat dus in het verlengde van de code ligt.

1.3. DEONTOLOGIE: EEN GESCHENK OF EEN LAST?

Bij het in voege treden van de code rezen er bij sommige psychologen vragen over de noodzaak en de impact hiervan op hun beroepsuitoefening. Hebben ze dan geen solide opleiding genoten? Heeft deze opleiding hen dan niet voldoende voorbereid op hun beroep? En zal een juridisch verankerde code hen niet belemmeren in hun beroepspraktijk?

Het is waar dat (erkende) psychologen tijdens hun studies inzicht hebben verkregen over het normale en pathologische functioneren van de mens, alsook over verschillende methodologieën om dit functioneren te beïnvloeden. Bij het behalen van zijn diploma, komt een psycholoog echter voor een volgende uitdaging te staan⁷: de ethische dimensies van het beroep in al zijn complexiteit en de vragen die dit met zich meebrengt. Het is eveneens waar dat door de juridische verankering van de code psychologen zich terugvinden in een nieuwe realiteit: een werkelijkheid waarin het niet-naleven van de deontologische regels kan leiden tot een tuchtrechtelijke sanctie. Maar om daarom de code louter met straf te associëren is een brug te ver. Het is geenszins de bedoeling om de code te hanteren als een instrument ter 'afrekening' van de erkende psycholoog. Het is net via zijn erkenning dat deze aangeeft zich in te spannen voor een verantwoordelijke en respectvolle praktijkvoering. Deze verbintenis maakt hem net tot een degelijke professional.

Evenmin dient de code aan te voelen als een keurslijf dat de psycholoog beperkt in zijn beroepsuitoefening. Veeleer is het een leidraad die de individuele psycholoog houvast biedt en bewust maakt van bepaalde ethische aandachtspunten binnen zijn praktijk. Het laat hem echter de nodige ademruimte om zelf keuzes af te wegen in het belang van zijn cliënt.

1.4. WAAROM EEN DEONTOLOGISCHE CODE?

Het beroep van psycholoog valt of staat met professionele autonomie. Dit is een voorwaarde voor een goed beroepsmatig functioneren: de psycholoog kan zelf verschillende keuzes afwegen en zelf beslissingen nemen. Maar dit betekent uiteraard dat hij ook moet instaan voor de gevolgen die zijn beslissingen kunnen hebben. Autonomie brengt dus noodzakelijkerwijze ook verantwoordelijkheid met zich mee. Deze verantwoordelijk-

heid⁸, die al lang de sleutelwaarde van het beroep uitmaakt, ziet zich nu bekrachtigd in een wettekst⁹.

De deontologische code belichaamt als het ware deze verantwoordelijkheidszin en dit op drie manieren (art. 2):

- Zij biedt zekerheid aan de individuele **cliënt** over de kwaliteit van de diensten van zijn **psycholoog**,
- Zij beschermt het **brede publiek** en de **maatschappij** in zijn geheel.
- Zij vrijwaart de waardigheid en de integriteit van de ganse **beroepsgroep**.

De regels in de code bieden de individuele psycholoog houvast in zijn zoektocht naar een verantwoorde praktijkvoering. Ze helpen de psycholoog bij het uitvoeren van zijn opdracht en zorgen ervoor dat deze zich zo goed mogelijk afstemt op zijn cliënt uit respect voor de integriteit en eigenheid van deze laatste¹⁰. Verder geven ze aan cliënten de nodige garanties tegen mogelijk misbruik en een vangnet mocht het dan toch mislopen. Dit is vooral wenselijk binnen de gezondheidszorg waar patiënten, vaak kwetsbaar en afhankelijk, zich in een asymmetrische relatie begeven¹¹.

Maar de bestaansreden van de deontologische code reikt verder dan de individuele psycholoog en zijn cliënten. Ook de samenleving, waarbinnen ons beroep een steeds belangrijkere plaats inneemt, krijgt hierdoor een positief beeld van het werk van psychologen en van de hoge standaarden die zij in acht nemen. De juridische verankering van de deontologische gedragsregels zorgt er overigens voor dat de maatschappelijke rol van psychologen nog aan belang zal toenemen.¹²

Doordat de deontologie de diversiteit aan concrete handelingen en oriëntaties van psychologen overstijgt, vormt ze het zwaartepunt van onze gemeenschappelijke, professionele identiteit. Als toetssteen voor de gehele discipline verheft ze deze laatste tot een zelfregulerende en integere beroepsgroep die blaakt van professionaliteit en steeds bereid is te sleutelen aan de kwaliteit van haar dienstverlening. En dit komt de waardigheid en de integriteit van onze beroepsgroep ten goede.

1.5. HOE DE DEONTOLOGISCHE CODE LEZEN?

Een kwestie van gezond verstand

De deontologische code bevat een aantal principes en regels die vaak neerkomen op ‘gezond verstand’. Ze berusten dan ook op waarden die gedragen worden door de hele beroepsgroep¹³. Zo is het vanzelfsprekend dat een psycholoog “zonder enige vorm van discriminatie, de fundamentele rechten van de persoon” verdedigt (art. 21 §1). Of nog, dat deze zich onthoudt van “onderzoeken waarvoor hij geen specifieke kwalificatie heeft” (art. 32).

In de breedste zin van het woord

Zoals aangegeven aan het begin van de code hebben de deontologische regels “een verklarend, en geen beperkend karakter” en kunnen ze “bij analogie worden toegepast” (art.2). Dit betekent dat u de bepalingen in de code in de meest brede zin moet opvatten. Deontologie reikt met andere woorden verder dan de regels die letterlijk en expliciet worden opgesomd en hun strikte betekenis. Deze opsomming is richtinggevend, maar niet exhaustief. Zo kan er ook sprake zijn van een inbreuk op de ‘geest van de deontologische code’. Dit is het geval wanneer een handeling niet zozeer in strijd is met een specifieke regel, maar ronduit indruist tegen de doelstelling van de code: de bescherming van het brede publiek, de vrijwaring van de waardigheid en de integriteit van de discipline en de kwaliteitsgarantie van de diensten van psychologen (art.2).

Wat is deontologie niet?

- Geen exhaustief overzicht van regels,
- Geen beschrijving van alle mogelijke ethisch complexe situaties,
- Geen receptenboek met regels die automatisch toepasbaar zijn.

Geen receptenboek

Door de grote diversiteit binnen ons beroepsdomein is het niet mogelijk om de regels in de code op een ‘geautomatiseerde manier’ toe te passen. De code kan immers niet voor alle werkdomeinen in kaart brengen hoe elke afzonderlijke psycholoog zich in een concrete situatie moet gedragen. Dat is ook niet de bedoeling. Wel biedt de code een blauwdruk van een integere beroepspraktijk:

een richtinggevend kader waarbinnen de psycholoog kan manoeuvreren.

De psycholoog blijft steeds de eindverantwoordelijke van zijn uiteindelijke beslissing. Het is aan hem om de deontologische regels te vertalen naar zijn eigen situatie, niemand kan dat in zijn plaats doen. Daarbij weet hij zijn keuzes en handelen ook steeds te rechtvaardigen aan de hand van weloverwogen argumenten. Een ‘ethisch verantwoorde beroepspraktijk’ stopt dan ook niet bij een grondige kennis van de deontologische regels. Ook de bereidheid tot ethische reflectie is onontbeerlijk.

1.6. DEONTOLOGISCHE CODE EN ETHIEK ¹⁴

De woorden ‘deontologische code’ en ‘ethiek’ worden vaak in één adem genoemd. Hoewel deze termen nauw verstrengeld zijn, vallen ze echter niet samen.

Deontologische code wijst op het geheel van concrete normen voor een welbepaalde (beroeps)groep die bij algemene consensus werden overeengekomen. Deze normen vloeien voort uit meer algemene ethische waarden, maar zijn specifiek van aard. Ze beschrijven de manier waarop een beroepsgroep zich verantwoord dient te gedragen. De professional dient zich de regels eigen te maken zodat ze zijn dagdagelijkse beroepspraktijk kunnen richting geven. Dankzij dit normenkader krijgt de cliënt ook een duidelijk beeld van wat hij van de beroepsbeoefenaar mag verwachten.

Ethiek duidt op het systematische en kritische denkproces dat gericht is op de juiste handelswijze. Via dit ethisch reflectieproces tracht men een antwoord te vinden op ethische vragen die rijzen bij het nemen van weinig evidente beslissingen. Men beroept zich hiervoor op rationele criteria in plaats van op louter intuïtie.

Ethiek toont zich bijzonder nuttig wanneer verschillende (deontologische) regels tegenstrijdig lijken en een antwoord op een ethisch vraagstuk niet voor de hand ligt. Of wanneer bepaalde ethische beschouwingen aanvoelen als weinig verzoenbaar met de geldende regelgeving.

De deontologische plichten en ethiek gaan als het ware hand in hand gaan. Dit verklaart waarom het niet volstaat om zich de deontologische regels eigen te maken. Er staan immers geen pasklare antwoorden in de code¹⁵.

Een verantwoorde beroepspraktijk vereist ook dat de psycholoog zijn kennis over de deontologie en de wetgeving actief koppelt aan het nodige ethische denkwerk en geval per geval zoekt naar de meest gepaste handelswijze. Dit betekent ook dat u op regelmatige tijdstippen stilstaat bij de ethische dimensies van uw beroepsmatig handelen: uw rol of opdracht, de grenzen die hieraan verbonden zijn, de betekenis van uw interventies en de dilemma's die bij dit alles kunnen optreden. Houd niettemin indachtig dat ook ervaren en competente beroepsbeoefenaars het moeilijk kunnen hebben bij het oplossen van ethische vraagstukken¹⁶. Er is overigens niet altijd sprake van dé juiste oplossing.

Meer informatie over deze ethische basisattitude vindt u in het hoofdstuk *Good Practices*. Ook het hoofdstuk met het *Ethisch redeneermodel* vindt hierbij aansluiting.

1.7. DE BASISWAARDEN VAN PSYCHOLOGEN EN HUN CODE

De gedragsregels besloten in de code baseren zich op vier basiswaarden. Deze basiswaarden zijn niet uit de lucht gegrepen. Zij gaan terug op de basisprincipes uit de Meta-Code of Ethics van de European Federation of Psychologists' Associations (EFPA)¹⁷. Deze algemene principes worden door EFPA beschouwd als de algemeen aanvaarde ethische regels van de psychologische praktijk. Ze dienen volgens hen dan ook de basis te vormen van een deontologie voor psychologen. Hieronder schetsen wij u deze basiswaarden en hun betekenis zoals verwoord in EFPA's Meta-Code of Ethics.

” PSYCHOLOGEN ZIJN BEWUST VAN DE PROFESSIONELE EN WETENSCHAPPELIJKE VERANTWOORDELIJKHEID DIE ZIJ DRAGEN TEN OPZICHTE VAN HUN CLIËNTEN, DE GEMEENSCHAP EN DE MAATSCHAPPIJ WAARIN ZIJ LEVEN EN WERKEN.

Eerbiediging van de rechten en de waardigheid van een persoon

“Psychologen respecteren en bevorderen de ontwikkeling van de fundamentele rechten, waardigheid en waarde van alle mensen. Ze respecteren de rechten van individuen op privacy, confidentialiteit, zelfbepaling en autonomie, in lijn met de andere professionele en wettelijke verplichtingen van de psycholoog”.

Competentie

“Psychologen ontwikkelen en behouden op het vlak van competentie hoge standaarden in hun werk. Ze erkennen de grenzen van hun competenties en de limieten van hun expertise. Ze verlenen diensten en passen technieken toe voor zover zij daarvoor gekwalificeerd zijn vanuit hun opleiding, training of ervaring.”

Verantwoordelijkheid

“Psychologen zijn bewust van de professionele en wetenschappelijke verantwoordelijkheid die zij dragen ten opzichte van hun cliënten, de gemeenschap en de maatschappij waarin zij leven en werken. Psychologen vermijden schade en zijn verantwoordelijk voor hun eigen acties. Ze verzekeren, in de mate van het mogelijke, dat hun diensten niet worden misbruikt.”

Integriteit

“Psychologen bevorderen integriteit op het vlak van wetenschap, onderwijs en psychologische praktijkvoering. In deze activiteiten zijn psychologen eerlijk, rechtvaardig en respectvol ten opzichte van anderen. Ze trachten aan relevante betrokkenen hun rollen toe te lichten en handelen in overeenstemming met deze rollen.”

De Meta-Code of Ethics stelt expliciet dat er geen hiërarchie bestaat tussen deze vier ethische basiswaarden. Meer nog, ze zijn onderling afhankelijk¹⁸. We vinden ze integraal terug in de deontologische code van psychologen. Het is volgens deze algemene principes dat de deontologische regels worden onderverdeeld.

1.8. HET BEROEPSGEHEIM

Het principe van beroepsgeheim volgt uit de eerste basiswaarde van de Meta-Code of Ethics: de eerbiediging van de rechten en de waardigheid van een persoon. Net omdat het de kern raakt van de psychologische dienst-

verlening wordt in de code hieraan een apart hoofdstuk gewijd.

Het beroepsgeheim heeft betrekking op alles wat de psycholoog verneemt tijdens de uitoefening van zijn beroep. Het reikt de psycholoog een werkbaar kader aan waarbinnen hij zijn opdracht tot een goed einde kan brengen en beschermt twee soorten belangen¹⁹. Enerzijds is het beroepsgeheim van **openbare orde**. Het dient de algemene belangen van de bevolking doordat het een sleutelrol speelt in zowel de kwaliteit als de toegankelijkheid van de psychologische hulpverlening. De ‘geheimhoudingsplicht’ verlaagt immers de drempel om naar een psycholoog te stappen en vergroot de kans dat mensen die hulp nodig hebben, deze ook zoeken. Dit heeft uiteraard een positieve invloed op het algemeen welzijn en de algemene gezondheid van onze samenleving.

Hierbij aansluitend dient het beroepsgeheim ook het **individuele belang** van de cliënt. Het komt immers tegemoet aan zijn persoonlijk recht op privacy dat gekoppeld is aan zijn menselijke waardigheid, zijn persoonlijke autonomie en zijn individuele vrijheid. Cliënten kunnen zich hierdoor zonder enige schroom toevertrouwen aan hun psycholoog wanneer hun persoonlijke ontplooiing daar nood aan heeft. Binnen een asymmetrische relatie van cliënt – psycholoog, waarbij de cliënt zich vaak in een kwetsbare positie bevindt, gaat het beroepsgeheim overigens mogelijk misbruik tegen.

Artikel 12 uit dit de deontologische code gaat dieper in op een aantal wettelijke uitzonderingen op het beroepsgeheim. Dit artikel heeft echter heel wat stof doen opwaaien onder psychologen en juristen. Daarom werd binnen de Psychologencommissie een werkgroep opgericht om een voorstel te doen tot wijziging van de deontologische code. Een aanpassing van de code vraagt echter tijd: het vereist een politiek akkoord dat bekrachtigd moet worden door een koninklijk besluit.

Voor meer toelichtingen over het beroepsgeheim en artikel 12 verwijzen wij u naar onze website: www.compsy.be/het-beroepsgeheim-van-de-psycholoog-onder-de-loep

Het beroepsgeheim is echter niet absoluut. Verschillende belangen kunnen met elkaar in conflict komen, bijvoorbeeld het belang van de cliënt en het belang van het brede publiek. De wetgeving en rechtspraak voorzien dan ook enkele uitzonderingen. Het is echter steeds aan de psycholoog zelf om, geval per geval, te bekijken welke alternatieven er voorhanden zijn en om vervolgens de meest gepaste keuze te maken: zwijgen of spreken.

1.9. DEONTOLOGIE IN BEWEGING

De juridisch verankerde deontologische code is een eerste noodzakelijke stap, maar hiermee houdt het uiteraard niet op. De code is immers niet in steen gebeiteld: de regels die deze omvat zullen moeten evolueren overheen de tijd en naargelang de maatschappelijke veranderingen. Denk hierbij aan de stroom van vluchtelingen, de digitalisering van de hulpverlening, de toenemende betrokkenheid van psychologen bij samenwerkingsverbanden, de multidisciplinaire gegevensuitwisseling en de toenemende patiëntenparticipatie. Gezien deze evoluties binnen het beroep en binnen de samenleving zal de deontologische code in de toekomst nood hebben aan een ‘herwerking’.

” DE ‘GEHEIMHOUDINGS-
PLICHT’ VERLAAGT DE DREMPEL
OM NAAR EEN PSYCHOLOOG TE
STAPPEN EN VERGROOT DE
KANS DAT MENSEN DIE HULP
NODIG HEBBEN, DEZE OOK
ZOEKEN.

VERWIJZINGEN DOORHEEN VOORGAANDE INLEIDING

¹ Gepubliceerd in het Staatsblad op 16/05/2014, inwerkingtreding op 26/05/2014 ² Gepubliceerd in het Staatsblad op 04/02/2014, inwerkingtreding op 01/05/2014 ³ Gepubliceerd in het Staatsblad op 31/05/1994, inwerkingtreding op 10/06/1994 ⁴ Art. 8/2 van de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog, SB 31/05/1994 ⁵ Gepubliceerd in het Staatsblad op 16/05/2014, inwerkingtreding op 26/05/2014 ⁶ Meer weten? Surf dan naar https://e-justice.europa.eu/content_member_state_law-6-be-nl.do?member=1 ⁷ Silvestre-Toussaint, C. (2016). L'unité par la déontologie. *Le Journal des psychologues*, 2016/5 (n° 337), 26-29. doi : 10.3917/jdp.337.0026 ⁸ Silvestre-Toussaint, C. (2016). L'unité par la déontologie. *Le Journal des psychologues*, 2016/5 (n° 337), 26-29. doi : 10.3917/jdp.337.0026 ⁹ Zie ook hoofdstuk IV, afdeling II van de deontologische code ¹⁰ Costantino, C. (2010). Un cadre éthique pour une pratique de psychologue en institution psychiatrique. *Le Carnet PSY* 2010/3 (n° 143), p. 26-31. doi 10.3917/lcp.143.0026 ¹¹ Bourguignon, O. (2009). La pratique du psychologue et l'éthique. Wavre : Mardaga ¹² Silvestre-Toussaint, C. (2016). L'unité par la déontologie. *Le Journal des psychologues*, 2016/5 (n° 337), 26-29. doi : 10.3917/jdp.337.0026 ¹³ Zie vorige referentie ¹⁴ Toelichting gebaseerd op volgende teksten: Leijssen, M. (2005). *Gids beroepsethiek*. Leuven: Acco, p. 13-20; Rothfus, J. (2015). *Ethiek in de Psychologie*. Amsterdam: Pearson Benelux BV, p. 12 - 13; Silvestre-Toussaint, C. (2016). L'unité par la déontologie. *Le Journal des psychologues*, 2016/5 (n° 337), 26-29. doi : 10.3917/jdp.337.0026; Gounel, C. & Guette-Marty, M.-C. « Éthique des psychologues en protection de l'enfance » in Tison, B. (2012). *Pratiques psychologiques : enjeux éthiques et déontologiques*. Lyon: Chronique sociale, p. 19-28 ¹⁵ Costantino, C. (2010). Un cadre éthique pour une pratique de psychologue en institution psychiatrique. *Le Carnet PSY* 2010/3 (n° 143), p. 26-31. doi 10.3917/lcp.143.0026 ¹⁶ Bourguignon, O. (2009). *La pratique du psychologue et l'éthique*. Wavre : Mardaga ¹⁷ European Federation of Psychological Associations (2005). *Meta-code of Ethics*. Geraadpleegd via <http://ethics.efpa.eu/meta-code/> ¹⁸ Lindsay, G. (2011). Transnational ethical guidance and the development of the EFPA metacode of ethics. *European Psychologist*, 16 (2), 121-131. doi: 10.1027/1016-9040/a000090 ¹⁹ Van der Straete, I., & Put J (2005). *Beroepsgeheim en hulpverlening*. Brugge: Die Keure, p. 37; Dierickx, A., Buelens, J., & Vijverman, A. "Het recht op de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, het medisch beroepsgeheim en de verwerking van persoonsgegevens" in Vansweevelt, T., & Dewallens, F. (eds.) (2014). *Handboek Gezondheidsrecht Volume II. Rechten van de patiënt: van embryo tot lijk*. Anvers : Intersentia, p. 588-590.

” DE SAMENLEVING KRIJGT
VIA DE DEONTOLOGISCHE CODE
EEN POSITIEF BEELD VAN HET
WERK VAN PSYCHOLOGEN EN
VAN DE HOGE STANDAARDEN
DIE ZIJ IN ACHT NEMEN.

KONINKLIJK BESLUIT TOT VASTSTELLING VAN DE VOORSCHRIFTEN INZAKE DE PLICHTENLEER VAN DE PSYCHOLOOG

GEPUBLICEERD IN HET STAATSBLAD OP 16 MEI 2014
VAN KRACHT SINDS 26 MEI 2014

HOOFDSTUK I. - ALGEMENE BEPALINGEN

Art.1. Deze deontologische code is van toepassing voor elk individu dat de titel van psycholoog krachtens de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog draagt, ongeacht zijn werkterrein, zijn functies en zijn methodes.

Art.2. De bepalingen van deze code hebben een verklaarend en geen beperkend karakter. Ze kunnen bij analogie worden toegepast. Er kan niet contractueel van afgeweken worden.

Ze hebben tot doel het publiek te beschermen, de waardigheid en de integriteit van het beroep te bewaren en de kwaliteit van de door de houders van de titel van psycholoog gepresteerde diensten te waarborgen.

HOOFDSTUK II. - DEFINITIES

Art.3. Met het oog op de toepassing van deze deontologische code, wordt verstaan onder:

- De wet: de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog;
- Psycholoog: elke persoon die de titel van psycholoog draagt in de zin van de wet van 8 november 1993 tot bescherming van de titel van psycholoog;
- Cliënt: elke persoon, elke groep of elke organisatie die een beroep doet op de professionele diensten of begeleiding van een psycholoog;
- Proefpersoon: elke persoon die deel uitmaakt van een psychologisch onderzoekstaal of die onderwerp is van een door een rechtbank of een administratieve overheid besteld psychologische onderzoek.

- Gemachtigde derde: elke natuurlijke persoon, rechtspersoon of instelling die wettelijk of contractueel het recht heeft een psychologisch advies of een psychologische expertise te vragen, namelijk onder andere de ouders, de voogd, de tijdelijke beheerder, de magistraat en de werkgever.

Art.4. De hoedanigheid van cliënt of proefpersoon wordt op elk moment van de relatie tussen de psycholoog en de persoon of de groep van personen die het onderwerp is van zijn behandeling, beoordeeld. De toegekende beschermingsgraad is onomkeerbaar.

HOOFDSTUK III. - HET BEROEPSGEHEIM

Afdeling I. - Openbare orde karakter van het beroepsgeheim

Art.5. Uit zorg om de privacy van de personen en bewust van de noodzaak van de toegankelijkheid van het beroep voor allen, legt de psycholoog zichzelf een discretie op over alles wat hij door en tijdens de uitoefening van het beroep verneemt.

Dit houdt minstens de naleving in van het verplichte beroepsgeheim zoals bepaald in de strafwetgeving.

Het beroepsgeheim is van openbare orde: de psycholoog die een cliënt of proefpersoon onder zijn hoede heeft is in alle omstandigheden door het beroepsgeheim gebonden.

Art.6. Zodra een psycholoog begint aan een onderzoekswerk, een onderzoek, een begeleiding of een behandeling, treedt hij in een vertrouwensrelatie met zijn cliënt of proefpersoon, en is hij gebonden door de discretieplicht en het beroepsgeheim.

Art.7. Door de geheimhouding die de psycholoog aan zijn cliënt of proefpersoon verschuldigd is, is het hem verboden bekend te maken dat een persoon zijn diensten heeft ingeroepen. Op verzoek van de cliënt of proefpersoon kan hij hem echter een bewijs van consultatie afgeven.

Art.8. Indien hij verslag uitbrengt bij een gemachtigde derde, beperkt de psycholoog zich tot de informatie die rechtstreeks betrekking heeft op de gestelde vraag.

Art.9. Noch het einde van de professionele relatie, noch het overlijden van de cliënt of proefpersoon, noch de tussenkomst van één van de erfgenamen heft de discretieplicht van de psycholoog op.

De toestemming van de cliënt, van de proefpersoon of de gemachtigde derde bevrijdt de psycholoog niet van zijn discretieplicht.

De psycholoog die het voorwerp uitmaakt van een tuchtonderzoek kan in dit kader de gehele waarheid bekendmaken. Hij is echter gerechtigd de vertrouwelijke mededelingen van de cliënt of proefpersoon te verzwijgen.

AFDELING II. - WETTELIJKE UITZONDERINGEN OP DE VERPLICHTING VAN HET BEROEPSGEHEIM

Onderafdeling I. - Gevallen en situaties waarin de wetgeving een uitzondering op het beroepsgeheim toestaat zonder de psycholoog te verplichten het te doorbreken.

Art.10. Indien een wetgeving toestaat bepaalde informatie in afwijking van het beroepsgeheim bekend te maken zonder evenwel de bekendmaking van deze informatie te verplichten, blijft de psycholoog die over dergelijke informatie beschikt onderworpen aan de discretieplicht.

Art.11. De psycholoog bedoeld in artikel 10 mag enkel informatie meedelen of vertrouwelijke mededelingen doen die hij persoonlijk heeft ontvangen of vastgesteld nadat hij in eer en geweten de situatie heeft geëvalueerd, en doet zo nodig een beroep op de hulp van zijn vakgenoten.

Onderafdeling II. - Gevallen en situaties waarin de wetgeving de psycholoog verplicht het beroepsgeheim te doorbreken.

Art.12. De psycholoog is bevrijd van zijn discretieplicht en kan deze niet inroepen in de gevallen en situaties waarin een wetgeving hem verplicht informatie bekend te maken zoals bijvoorbeeld de gevallen van aangifte bedoeld in de artikelen 422bis en 458bis van het strafwetboek of de situatie bedoeld in artikel 458 van het strafwetboek waarin de psycholoog geroepen wordt om in rechte of voor een parlementaire onderzoekscommissie getuigenis af te leggen.

Art.13. De psycholoog houdt zich op de hoogte van de ontwikkeling van alle wetgevingen die hem ertoe verplichten om geheimen die hij draagt bekend te maken.

AFDELING III. - BEROEPSGEHEIM EN BEROEPSPRAKTIJK

Art.14. Het gedeelde beroepsgeheim: De psycholoog kan op eigen verantwoordelijkheid vertrouwelijke gegevens waarover hij beschikt delen om de doeltreffendheid van zijn werk te optimaliseren. Hiertoe past hij de gebruikelijke cumulatieve regels betreffende het gedeelde geheim: Voorafgaande inlichting en akkoord van de bewaarder van het geheim, uitsluitend in het belang van deze laatste, beperkt tot wat strikt noodzakelijk is, uitsluitend met personen die aan het beroepsgeheim onderworpen zijn en die in het kader van eenzelfde opdracht handelen.

Art.15. De psycholoog informeert zich over de eventuele conflictueuze context waarin hem om advies wordt gevraagd.

In situaties van conflictueuze echtscheidingen respecteert de psycholoog de wet betreffende de gezamenlijke uitoefening van het ouderlijk gezag.

Art.16. Bij een aanvraag tot onderzoek van een kind door diegenen die het ouderlijk gezag uitoefenen, mogen de conclusies van het onderzoek alleen overgemaakt worden aan diegenen die het ouderlijk gezag uitoefenen.

Art.17. In het kader van gerechtelijk deskundigen onderzoek weigert de psycholoog elke expertise (of officiële opdracht) betreffende cliënten of proefpersonen

die hij heeft ontmoet in het kader van andere professionele relaties, ongeacht of deze al dan niet beëindigd zijn.

De psycholoog-gerechtsdeskundige brengt alle personen die hij/zij bevraagt vooraf op de hoogte van het kader waarbinnen hij zijn opdracht vervult en wijst hen erop dat hij alle ingewonnen relevante informatie dient door te spelen aan zijn opdrachtgever.

Art. 18. De psycholoog belast met een onderwijs- of vormingsopdracht moet de discretieplicht en het beroepsgeheim naleven. De presentatie in persoon van een cliënt, proefpersoon of gemachtigde derde voor louter onderwijsdoeleinden is formeel verboden. Audiovisuele illustraties en directe observaties in het kader van een vorming zijn toegestaan voor zover de deelnemers verwittigd zijn over de deontologische normen en regels ter zake. De anonimiteit van de cliënt, proefpersoon of gemachtigde derde dient in elk geval gevrijwaard te worden.

Art.19. De vrije en geïnformeerde toestemming van de cliënt, proefpersoon of van zijn wettelijke vertegenwoordiger is vereist voorafgaand aan elke handgeschreven, audiovisuele, informatica- of andere vorm van registratie van de gegevens die op hem betrekking hebben. Dit geldt eveneens voor de overdracht van gegevens ongeacht voor welk doeleinde deze overdracht gebeurt. De houders van het ouderlijk gezag geven hun toestemming als vertegenwoordigers van een minderjarige, maar iedereen die dit geregistreerde klinisch materiaal voor opleidingsdoeleinden wil gebruiken moet rekening houden met de leeftijd die het kind op dat ogenblik heeft bereikt. Als het kind in tussentijd meerderjarig is geworden, moet men de toestemming vragen van de persoon die meerderjarig is geworden.

Elke persoon behoudt het toegangsrecht tot de geregistreerde gegevens die hem aangaan, en alleen tot die gegevens. De psycholoog zorgt ervoor dat documenten die zijn opgesteld in het kader van zijn werk altijd op dusdanige wijze worden opgemaakt en bewaard dat zij het beroepsgeheim vrijwaren.

Art.20. De psycholoog brengt deelnemers aan een groepsessie ervan op de hoogte dat een willekeurig aspect van het privéleven van één onder hen bekend

kan worden gemaakt. Hij wijst op de plicht om de vertrouwelijke aard van de gegevens waarvan zij tijdens de sessie kennis kunnen krijgen, te respecteren.

HOOFDSTUK IV. - ALGEMENE PRINCIPES: EERBIEDING VAN DE WAARDIGHEID EN DE RECHTEN VAN DE PERSOON, DE AANSPRAKELIJK- HEID, DE DESKUNDIGHEID EN INTEGRITEIT

Afdeling I. - Eerbiediging van de waardigheid en de rechten van de persoon

Art. 21. §1. De psycholoog eerbiedigt en verdedigt, zonder enige vorm van discriminatie, de fundamentele rechten van de persoon en van groepen van personen, namelijk hun vrijheid, waardigheid, privacy, autonomie en integriteit.

Hij vrijwaart het privéleven van elke persoon door de vertrouwelijkheid van zijn tussenkomst te verzekeren, ook wanneer hij verplicht is elementen hiervan door te geven. De strikte naleving van het beroepsgeheim is een basis onderdeel van deze verplichting.

§2. De uitoefening van het beroep van psycholoog vereist eerbied voor de menselijke persoon in zijn psychologische en fysieke heelheid, in gelijk welke situatie.

Dit betekent:

- a) Eerbied zonder enige vorm van discriminatie op grond van verschillen inzake etnische afkomst, cultuur, geslacht, taal, vermogen of geboorte. Zo ook mag er geen enkele discriminatie zijn gebaseerd op religieuze, politieke of welke overtuiging ook, of op nationale of sociale afkomst. Dit houdt ook de erkenning in van het recht op gezondheid en welzijn voor elke persoon, als ieder ander, en los van deze verschillen;
- b) Eerbied voor de morele waarden van de persoon. De psycholoog respecteert dus de persoonlijke wil van zijn cliënt of proefpersoon om volgens zijn eigen overtuigingen te leven. Het principe van de eerbied voor de menselijke persoon impliceert ook het respect voor de vrijheid (zelfbeschikking) van de cliënt of proefpersoon;
- c) Het verbod om voornoemde verschillen of waarden aan te wenden om zich op willekeurige wijze te

mengen in het privéleven of om de eer en de reputatie van de persoon te schaden, zowel tijdens als na zijn beroepsuitoefening als psycholoog.

Alles wat eerbied voor de menselijke persoon inhoudt is van toepassing van zodra de professionele relatie een aanvang neemt, tijdens die relatie en na de beëindiging ervan.

§3. De psycholoog geeft aan de cliënt of proefpersoon een begrijpelijke en waarheidsgetrouwe beschrijving van zijn methode. Hij heeft de plicht de cliënt of proefpersoon wanneer deze daarom vraagt, op de hoogte stellen van de resultaten van de onderzoeken die hem aangaan, en dit op een zodanige wijze dat hij er baat bij heeft. De psycholoog antwoordt eveneens op de vragen die hem worden gesteld naar wat er met de ingewonnen gegevens zal gebeuren.

Art.22. Evaluaties door een psycholoog (diagnose of expertise) mogen alleen personen of situaties betreffen die hij zelf heeft kunnen onderzoeken. Rekening houdend met het beroepsgeheim mogen zijn adviezen of toelichtingen algemene problematieken of maatschappelijke gebeurtenissen betreffen waarover aan hem verslag is uitgebracht.

Art.23. §1. De psycholoog neemt niemand tegen zijn wil in onderzoek, begeleiding of behandeling. Hij erkent het recht van de cliënt of proefpersoon om in alle onafhankelijkheid al of niet voor hem te kiezen, en op om het even welk ogenblik zijn deelname te onderbreken.

§2. Er is geen instemming van de persoon nodig wanneer de psycholoog zijn opdracht heeft gekregen van een overheid die hiervoor wettelijk bevoegd is. In dit geval moet de psycholoog echter voor de aanvang of bij de verandering van de aard van de professionele relatie nagaan of zowel de derde als de betrokken persoon beschikken over dezelfde informatie inzake het doel, de middelen en de overdracht van de gegevens.

§3. Indien de professionele relatie is opgelegd door een gemachtigde derde moet de proefpersoon of cliënt op de hoogte worden gesteld van alle mogelijke gevolgen van deze relatie. De psycholoog informeert deze derde en de proefpersoon of cliënt over de verschillende mo-

daliteiten en plichten waaraan zij zich tegenover elkaar moeten houden. De proefpersoon of cliënt heeft het recht, indien hij dit wenst, kennis te nemen van de elementen die in het verslag zijn gebruikt (zoals resultaten van tests of van andere evaluatie-instrumenten), evenals van de conclusies die zijn persoon aangaan. Dit recht betekent niet dat de proefpersoon of cliënt het recht heeft de mededeling van het voor de gemachtigde derde bestemde verslag te eisen.

§4. De tussenkost van de psycholoog bij een minderjarige gebeurt rekening houdende met zijn onderscheidingsvermogen, zijn capaciteiten, zijn situatie, zijn rechtspositie, zijn therapeutische behoeften en de geldende wettelijke bepalingen.

§5. Wanneer een wettelijke vertegenwoordiger verzoekt om een raadpleging voor een minderjarige of voor een wettelijk beschermde meerderjarige die onder zijn gezag staat, probeert de psycholoog hun instemming te verkrijgen in de mate van hun mogelijkheden en vergewist zich van de inlichting en de toestemming van hun wettelijke vertegenwoordiger(s).

Art.24. De vrije en geïnformeerde toestemming van de cliënt of proefpersoon berust op zijn vermogen om vrij te handelen en om verantwoordelijkheid op te nemen voor zijn handelingen. Ingeval de cliënt of proefpersoon niet meer als dusdanig kan handelen, hetzij om medische hetzij om psychologische redenen, zal de psycholoog die een professionele relatie heeft met deze persoon, zich in eerste instantie beroepen op de wensen die deze persoon zelf eventueel heeft geformuleerd voordat hij in zijn huidige toestand is terechtgekomen, en vervolgens, op de wensen van een wettelijk gemachtigde derde.

Afdeling II. - Verantwoordelijkheid van de psycholoog

Art.25. Een psycholoog neemt in het kader van zijn competenties persoonlijk verantwoordelijkheid op voor de keuze, de toepassing en de gevolgen van de methodes en technieken die hij toepast.

Hij neemt tevens persoonlijk de verantwoordelijkheid op voor de professionele adviezen die hij geeft ten aanzien van personen, van groepen en van de maatschap-

pij. Hij neemt een middelenverbintenis op en geen resultaatsverbintenis.

Art.26. De psycholoog eist van zijn medewerkers niet-psychologen de naleving van deze deontologische regels in de taken die ze uitvoeren. Hij neemt de verantwoordelijkheid op voor hun eventuele niet-naleving.

Art.27. De psycholoog is gedekt door een verzekering die geschikt is voor de vergoeding van alle schade die hij, rekening houdend met de sector waarin hij actief is, kan veroorzaken.

Art.28. Wanneer een psycholoog bij de uitoefening van zijn beroep contractueel of statutair verbonden is aan een privéonderneming of een openbare instelling, houdt dit geen wijziging in van zijn professionele plichten en in het bijzonder van de verplichtingen betreffende het beroepsgeheim en van de onafhankelijkheid in de keuze van methodes en in zijn beslissingen. Bij het opmaken van contracten maakt hij melding van de Deontologische Code en hij verwijst ernaar in zijn professionele verbintenissen.

Art.29. De psycholoog moet de continuïteit verzekeren van de professionele diensten die hij aan de cliënt of proefpersoon verstrekt, met inbegrip van de medewerking met andere beroepen. Hij neemt de nodige maatregelen wanneer hij zijn verbintenis moet opschorten of beëindigen.

Afdeling III. - De competentie van de psycholoog

Art.30. In de uitoefening van zijn beroep moet de psycholoog zijn professionele competentie en beroepskwalificatie op een hoog niveau houden door deze verder te ontwikkelen door een permanente en weloverwogen interdisciplinaire bijscholing die rekening houdt met de meest recente ontwikkelingen in de psychologie, als ook door het nadenken over zijn persoonlijke betrokkenheid in het begrijpen van andermans gedrag.

Art.31. De psycholoog moet zijn activiteiten door middel van geëigende methodes evalueren.

Hij zal de nodige maatregelen treffen die hem moeten toelaten tijdig de eventueel nadelige en voorzienbare gevolgen van zijn werk te onderkennen.

Art.32. De psycholoog beoefent het beroep binnen de

grenzen van zijn competenties en doet geen onderzoeken waarvoor hij geen specifieke kwalificatie heeft. Hij doet dit binnen het kader van de theorieën en de methodes die erkend worden door de wetenschappelijke gemeenschap der psychologen, en houdt daarbij rekening met de kritieken op en de evolutie van deze theorieën en methodes.

Art.33. De psycholoog is zich bewust van de beperkingen van de door hem aangewende procedures en methodes. Hij houdt rekening met deze beperkingen en voor hij besluiten trekt, verwijst hij zijn cliënt of proefpersoon in voorkomend geval door naar andere beroepsbeoefenaars. Hij legt een maximum aan objectiviteit aan de dag in al zijn activiteiten (therapie, onderzoek, verslag).

Art.34. In geval van ziekte, belangenconflicten of moreel onvermogen die een gebrek aan objectiviteit of een beperking van zijn beroepscompetenties met zich brengen verzoekt de psycholoog zijn cliënt of proefpersoon zich tot een vakgenoot te wenden.

Afdeling IV. - Integriteit, eerlijkheid van de psycholoog

Art.35. De psycholoog vermijdt het oneigenlijk of winst beogend gebruik maken van zijn psychologische kennis.

Hij zal geen methodes aanwenden die de betrokken personen schade kunnen toebrengen, die hen raken in hun waardigheid of die verder gaan in hun privéleven dan dit voor het nagestreefde doel vereist is.

Art.36. Als er een ethische vraag in het kader van zijn beroepsuitoefening wordt opgeworpen probeert de psycholoog een geschikte oplossing aan te brengen.

Indien nodig raadpleegt hij zijn vakgenoten die hem, met naleving van het beroepsgeheim, hulp zullen verlenen.

Art.37. De psycholoog is verplicht eerlijk en correct te zijn wat de financiële gevolgen van zijn beroepsactiviteiten betreft. Die gevolgen maken het voorwerp uit van een overeenkomst die wordt afgesloten voor de aanvang van de tussenkomst.

Art.38. De psycholoog mag geen ongerechtvaardigde beroepshandelingen stellen die niet in verhouding staan tot de aangepakte problematiek.

Art.39. De psycholoog mag zijn diensten bekendmaken op voorwaarde dat hij ze objectief en op waardige wijze voorstelt zonder de reputatie van zijn vakgenoten te schenden. Hij onthoudt zich van elke colportage. Hij heeft de plicht, indien hij zijn titels en kwalificaties, zijn opleiding, zijn ervaring, zijn competentie, evenals zijn aansluiting bij een beroepsgroepering vermeldt, dit op een correcte wijze te doen.

Art.40. De psycholoog mag onder zijn naam alleen studies of onderzoek publiceren dat hij persoonlijk heeft geleid of waartoe hij actief heeft bijgedragen. Hij ziet erop toe dat de mogelijkheden en beperkingen van de toepassing van de psychologie op correcte en duidelijke wijze worden voorgesteld in zijn publicaties en in zijn verklaringen.

Art.41. De psycholoog moet alle nodige informatie op een klare en duidelijke wijze voorstellen en is verantwoordelijk voor de mededeling ervan op een begrijpelijke wijze. Hij mag alternatieve hypothesen niet verhullen of negeren.

Art.42. Psychologen die deelnemen aan het opstellen van psychologische adviezen in de media, mogen deze adviezen slechts in algemene termen verwoorden.

Art.43. De psycholoog mag met zijn cliënten of proefpersonen enkel professionele betrekkingen onderhouden. Hij gebruikt zijn positie niet voor proselitisme of vervreemding van de ander. Hij gaat niet in op een verzoek van een derde die een ongeoorloofd of immoreel voordeel nastreeft of die zijn gezag misbruikt bij het inschakelen van zijn diensten.

Art.44. Toenaderingen met seksuele connotatie of seksueel karakter en seksuele betrekkingen tussen de psycholoog en zijn cliënt of proefpersoon zijn ten strengste verboden.

Art.45. Wanneer een psycholoog verschillende activiteiten uitoefent (bijvoorbeeld expertise, diagnose op verzoek van derden, therapie, administratieve

functies,...) moet hij erop toezien dat de cliënt of proefpersoon op de hoogte is van die verschillende soorten activiteiten. Hij moet zijn cliënt of proefpersoon altijd van bij de aanvang duidelijk vermelden in welk kader hij hem ontmoet. Hij beperkt zich tot een enkele activiteit bij dezelfde persoon.

Art.46. De psycholoog aanvaardt noch biedt enige commissie wanneer hij een cliënt in psychologische problemen doorverwijst naar of doorverwezen krijgt van een andere beroepsbeoefenaar.

Art.47. De psycholoog eerbiedigt de opvattingen en de praktijk van zijn vakgenoten in zoverre deze in overeenstemming zijn met deze Code. Dit sluit echter de mogelijkheid van gegronde kritiek niet uit. Hij onthoudt er zich van zijn vakgenoten in het openbaar te denigreren.

Bij het uitoefenen van zijn professionele activiteiten neemt de psycholoog een collegiale houding aan tegenover alle vakgenoten.

Art.48. Wanneer een psycholoog van oordeel is dat een vakgenoot zich niet gedraagt in overeenstemming met deze Code, zal hij hem erop wijzen.

Art.49. De psycholoog mag geen enkele druk dulden bij de uitoefening van zijn functies. Bij moeilijkheden brengt hij zijn vakgenoten hiervan op de hoogte.

Art.50. Bij samenwerking met andere beroepen zal de psycholoog zijn professionele identiteit en onafhankelijkheid doen eerbiedigen en eerbiedigt hij die van de anderen.

Art. 51. De minister bevoegd voor Middenstand is belast met de uitvoering van dit besluit.

In bepaalde artikels van de deontologische code wordt verwezen naar andere wetsteksten. U vindt een overzicht van de meest relevante wetten waarvan in de code sprake is op www.compsy.be/wetten-code

'GOOD ETHICAL PRACTICES' VAN EEN PSYCHOLOOG

Een ethisch verantwoorde beroepspraktijk gaat niet alleen over het correct aanpakken van situaties die een ethisch dilemma met zich meebrengen. Het draait veeleer om een proactieve attitude waarbij u systematisch stilstaat bij de ethische dimensies van uw handelen en nadenkt over de manier waarop u de kwaliteit ervan kunt verbeteren. Hieronder vindt u een aantal 'good ethical practices' die u kunnen helpen om een proactieve houding aan te nemen. Ze gaan hand in hand met de deontologische code en kunnen uw beroepspraktijk ruggensteunen.

MAAK UZELF VERTROUWD MET UW DEONTOLOGISCHE CODE

De deontologische code is één van uw belangrijkste werkinstrumenten en biedt u een onmisbaar richtinggevend kader bij de uitoefening van uw beroep. Het is dan ook belangrijk dat u vertrouwd bent met wat er precies in de code staat en dat u hier, indien nodig, vlot

naar kunt terugrijpen. Houd deze brochure dan ook binnen handbereik zodat u deze snel kunt raadplegen.

BLIJF OP DE HOOGTE VAN HET WETTELIJK KADER

De deontologische code staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van een breder wetgevend raamwerk. Hieronder vallen niet alleen de regels die expliciet ver-

meld staan in de code. Ook andere wetten en decreten hebben betrekking op uw beroepsmatig handelen. Blijf daarom zo goed mogelijk op de hoogte van de bredere regelgeving die relevant is voor uw specifiek werkveld.

SCHOOL UZELF REGELMATIG BIJ

Als psycholoog begeeft u zich binnen een maatschappelijk belangrijke discipline die voortdurend in ontwikkeling is. Bijleren stopt dan ook niet bij het behalen van uw diploma in de psychologie: het is een continu proces. Daarom is het van belang dat u zich blijft bijscholen op alle vlakken van uw professioneel handelen, ook op het vlak van ethiek en deontologie.

Voor workshops, studiedagen of andere bijkomende opleidingen kunt u zich informeren bij een universiteit of een beroepsvereniging. Aansluitend is het ook altijd interessant om een abonnement te nemen op een vaktijdschrift.

GA IN OVERLEG MET COLLEGA'S VAN DEZELFDE OF EEN ANDERE DISCIPLINE

Overleg met collega's draagt bij tot uw professionele ontwikkeling en vindt zo aansluiting bij uw plicht om u te blijven 'bijscholen'. Via overleg komt u niet alleen tot nieuwe inzichten over uw beroepsmatig handelen binnen bepaalde situaties, het doorbreekt ook het isolement waarin psychologen zich soms bevinden.

Uiteraard, om in overleg te kunnen gaan met collega's en andere beroepsbeoefenaars dient u uw netwerk uit te bouwen. Uw beroepsvereniging, alumnivereniging of psychologenkring kunnen u hierbij helpen. Een formele vorm van overleg vindt u ook terug in de zogenaamde intervisie- en supervisiegroepen. Zo kunt u binnen de organisatie waar u werkt een periodieke intervisiegroep op touw zetten met uw collega-psychologen. Binnen de context van multidisciplinaire samenwerking kan het zelfs interessant zijn om hierin ook andere disciplines te betrekken.

ONTWIKKEL EEN BASISHOUDING VAN 'ETHISCHE OPMERKZAAMHEID'

De ethische kwesties die u tegenkomt kunnen soms complexer zijn dan aanvankelijk gedacht. Zo kan het gebeuren dat verschillende deontologische principes tegelijkertijd om aandacht vragen. Op een ander moment kunnen verscheidene wettelijke verplichtingen

meespelen in de te maken beslissing. Deze gelaagdheid wordt niet altijd opgemerkt.

Daarom is het belangrijk om zich een basishouding aan te meten die een zekere 'ethische opmerkzaamheid' omvat. Hiermee bedoelen we de bereidheid om bij een geven situatie te reflecteren over de verschillende ethische dimensies die deze kunnen kenmerken. Dit houdt ook de nodige durf in om van tijd tot tijd stil te staan bij uw eigen functioneren en proactief te zoeken naar verbeterpunten.

MAAK AFSPRAKEN BINNEN UW ORGANISATIE OF TEAM

Het is belangrijk om ook binnen een organisatie of een groepspraktijk na te denken over wat u preventief kunt doen om op een verantwoorde manier met ethische kwesties om te gaan. Best neemt u hierin terug een proactieve houding aan en stimuleert u uw organisatie tot de uitwerking van een beleid, richtlijnen en afspraken die het professioneel handelen van u en uw collega's waar nodig richting geven.

MAAK GOEDE AFSPRAKEN MET UW CLIËNT

Of u nu start met een therapie, een begeleiding, een diagnostisch onderzoek, een selectie-onderzoek of een expertise, .het is steeds van belang om duidelijke afspraken te maken met uw cliënt. U hebt immers niet alleen de plicht om een begrijpelijke en waarheidsgetrouwe beschrijving te geven van uw methode en resultaten, maar ook om duidelijk te informeren over het kader waarin u hem/haar ontmoet en over de rechten en plichten die daarbij komen kijken. Hierbij houdt u uiteraard steeds rekening met de manier waarop u informatie overbrengt en het taalgebruik dat u daarbij hanteert. Op deze manier weet de cliënt duidelijk wat te verwachten van uw tussenkomst en voorkomt u eventuele misverstanden.

ETHISCH REDENEERMODEL

In de praktijk gebeurt het weleens dat de psycholoog moet kiezen tussen twee conflicterende waarden of principes. Zo kan er sprake zijn van een ethisch dilemma wanneer:

- Twee deontologische verplichtingen tegenover elkaar staan,
- Een ethisch principe in conflict treedt met een deontologische verplichting,
- Ethische principes of deontologische verplichtingen botsen met andere wettelijke bepalingen.

Vaak bestaat er dan niet één enkele juiste manier om het ethisch dilemma aan te pakken. Welke aanpak u ook kiest, deze dient wel systematisch en zorgvuldig onderbouwd te zijn. Hierbij is het belangrijk dat u uw beroepsmatige keuzes niet alleen baseert op uw 'buikgevoel', maar deze ook steeds tracht te motiveren met weloverwogen argumenten. Een dergelijke benadering

vraagt uiteraard een grondig reflectieproces waarbij u voldoende aandacht schenkt aan het belang van uw cliënt.

De volgende vier systematische stappen kunnen uw zoektocht naar een geschikte oplossing richting geven:

Stap 1: zicht krijgen op het dilemma en alle aspecten die ermee samenhangen

Stap 2: keuze van de meest geschikte handeling

Stap 3: tijdige evaluatie

Stap 4: bijsturing indien nodig

Het ethisch redeneermodel hieronder licht deze vier stappen nader toe. Het is niet zo dat elke stap doorlopen moet worden bij elke ethische kwestie. Het is mogelijk dat u eenzelfde stap meermaals doorloopt, dat u een stap overslaat of nog dat u in uw denkproces een stap terugkeert.

STAP 1. ZICHT KRIJGEN OP HET DILEMMA EN ALLE ASPECTEN DIE ERMEE SAMENHANGEN

Probleemdefinitie

Probeer het dilemma zo scherp mogelijk onder woorden te brengen en probeer er zo meer vat op te krijgen. De volgende vragen kunnen u daarin op weg helpen:

Op wie heeft het betrekking?

- Gaat het om uw cliënt, om uzelf als professional, of om uw collega, uw werkgever,...?
- Welke andere personen en groepen zijn rechtstreeks of onrechtstreeks betrokken?

Wie is uw cliënt?

- Vraag uzelf expliciet af wie uw cliënt precies is: is het een individu of een groep? Wat kenmerkt uw cliënt nog meer (bv. een gehuwd koppel, een werkgever, een team, een gedetineerde)?
- De wettelijke, deontologische en ethische aspecten kunnen sterk verschillen naargelang uw specifieke

opdracht en rol ten aanzien van uw cliënt. Het is daarom belangrijk om goed stil te staan bij de professionele handelingen die hieruit voortvloeien. Wanneer u bijvoorbeeld handelt in opdracht van een gemachtigde derde, dan zijn het werkkader en de rechten en plichten die daarmee samenhangen anders ingevuld dan wanneer u iemand op vrijwillige basis begeleidt.

Waarom is er sprake van een ethisch dilemma?

- Definieer waarom er volgens u sprake is van een ethisch vraagstuk. Staan verschillende ethische principes tegenover elkaar? Welke deontologische of wettelijke verplichtingen spelen mee?
- Gaat het om een gelaagd dilemma dat bestaat uit een combinatie van ethische, deontologische of wettelijke aspecten?

Wat zijn de grenzen aan uw handelen?

In bepaalde gevallen is het aangewezen om de hulp van collega's of andere instanties in te roepen of om de cliënt door te verwijzen naar een andere beroepsbeoefenaar. Stel u daarom de volgende vragen:

- Kan u het vraagstuk zelf oplossen of valt de kwestie buiten uw competentiegebied of buiten uw professioneel terrein?
- Is het mogelijk dat uw eigen waardenkader, uw persoonlijke vooroordelen of ‘blinde vlekken’ een invloed hebben op de situatie en op de keuzes die u maakt?
- Laat uw eventuele persoonlijke betrokkenheid toe om voldoende objectief te oordelen?

Wat zijn mogelijke handelingswijzen?

Vaak is er niet één enkele oplossing voor een ethisch dilemma. U brengt daarom best de verschillende mogelijke handelingswijzen in kaart. Hierbij staat u stil bij de positieve en negatieve gevolgen van elk alternatief. Denk daarbij zowel aan de cliënt, de psycholoog-client relatie, als de omgeving van de cliënt.

Bij wie kan u terecht voor advies?

Moeilijke ethische of deontologische kwesties overloopt u best met collega's. Zo krijgt u beter zicht op de eigen waarden en misschien zelfs vooroordelen die eventueel meespelen. Collega's kunnen u ook duiden op andere handelingswijzen waaraan u misschien zelf nog niet had gedacht.

U kunt ook steeds inlichtingen van algemene aard inwinnen bij de deontologisch dienst van de Psychologencommissie. De medewerkers van deze dienst analyseren uw vraag en reiken pistes aan die u op weg zetten in uw ethisch reflectieproces. Ze houden hierbij ook steeds rekening met andere, aanverwante regelgeving. De belangrijkste vragen en antwoorden vindt u trouwens ook terug in de webrubriek ‘Deontologische vragen en antwoorden’ (www.compsy.be/faq).

Daarnaast kunt u zich ook richten tot uw beroepsvereniging voor individueel advies en bijstand in ethische kwesties. In sommige gevallen kan het zelfs aangewezen zijn om juridisch advies in te winnen bij een advocaat.

STAP 2. KEUZE VAN DE MEEST GESCHIKTE HANDELING

Eens u voldoende zicht hebt op het probleem, de mogelijke handelingswijzen en de mogelijke gevolgen, kiest u

een handeling en past u deze toe. Probeer in uw keuze indien mogelijk uw cliënt actief te betrekken. Transparantie ligt immers aan de basis van een goede vertrouwensrelatie.

STAP 3. TIJDIGE VALUATIE

Evalueer of uw handeling het gewenste effect heeft bereikt, het dilemma heeft opgelost en of er nog andere nevendilemma's zijn. Het is mogelijk dat u uw ethisch reflectieproces nogmaals dient te doorlopen.

STAP 4. BIJSTURING INDIEN NODIG

Vraag uzelf af hoe u kan leren uit uw ervaringen en hoe u zo uw professioneel handelen kan verbeteren. Kan u nu al iets doen om een gelijkaardig probleem in de toekomst te voorkomen? Voor psychologen die in organisatieverband werken is misschien een bijsturing van het organisatiebeleid nodig.

Bijkomende tips

- Neem de tijd om zorgvuldig met het probleem om te gaan en laat u niet onder druk zetten door de cliënt of door mensen uit zijn/haar omgeving (zoals familie, advocaten, ...).
- Het kan nuttig zijn om uw reflectieproces op papier te zetten. Dit helpt u niet alleen om een overzicht te krijgen op de verschillende facetten van het probleem. U kan er later nog op terugvallen indien uw deontologisch handelen in vraag wordt gesteld.

Literatuur

Het hoofdstuk over ‘good ethical practices’ en het ethisch redeneermodel zijn tot stand gekomen binnen een werkgroep van de Psychologencommissie, na extern advies van psychologen uit het werkveld. Beide hoofdstukken zijn gebaseerd op verscheidene eerder gepubliceerde ethische beslismodellen en teksten over ethisch redeneren waarvan u hierna een overzicht vindt.

NASLAGWERKEN

Hieronder vindt u een overzicht van de naslagwerken die gebruikt werden voor het opstellen van het hoofdstukken 'Good ethical practices' en 'Ethisch Redeneermodel'.

British Psychological Society (2009). Code of Ethics and Conduct.

Geraadpleegd via <http://beta.bps.org.uk/news-and-policy/bps-code-ethics-and-conduct-2009>

Canadian Psychological Association (2000). Canadian code of ethics for psychologists.

Geraadpleegd via <http://www.cpa.ca/aboutcpa/committees/ethics/codeofethics>

European Federation of Psychologists Associations (2005). Metacode of ethics.

Geraadpleegd via <http://www.efpa.eu/ethics/meta-code-of-ethics>

European Federation of Psychologists Associations (2013). Model code of ethics.

Geraadpleegd via <http://ethics.efpa.eu/guidelines>

European Federation of Psychologists Associations Standing Committee on Ethics (1999). Recommendations for teaching ethics for psychologists.

Geraadpleegd op 07/12/2016 via <http://ethics.efpa.eu/guidelines>

Forester-Miller, H. & and Davis, T. (1996). A Practitioner's Guide to Ethical Decision Making. American Counseling Association.

Geraadpleegd via <http://ethics.iit.edu/ecodes/node/4193>

Hoofdstuk 17 'Steps in Ethical Decision Making' in 'Pope, K.S., & Vasquez, M.J.T. (2016). Ethics in Psychotherapy and Counseling: A Practical Guide, 5th Edition. New York: John Wiley', zoals geciteerd in K.S., & Vasquez M.J.T. Steps in ethical decision-making.

Geraadpleegd via <http://kspope.com/memory/ethics.php>

Korevaar, K. (2016). Morele besluitvorming in de klinische psychologie.

Tijdschrift klinische psychologie , 46(3), 148-457

Pope, K.S., & Vasquez M.J.T. Ethics for psychologists : 7 essentials.

Geraadpleegd via <http://kspope.com/kpope/ethics.php>

” EEN ETHISCH
VERANTWOORDE BEROEPS-
PRAKTIJK DRAAIT OM EEN
PROACTIEVE HOUDING WAARBIJ
U SYSTEMATISCH STILSTAAT BIJ
DE ETHISCHE DIMENSIES
VAN UW HANDELEN.

VOOR MEER INFORMATIE

Heeft u na het doornemen van de code en de andere informatie in deze brochure nog vragen? Dan kan één van de volgende kanalen u verder helpen.

Voor toelichtingen van algemene aard bij de deontologie of aanverwante regelgeving:

- De deontologische dienst van de Psychologencommissie
 - × Per e-mail naar deontologie@compsy.be
 - × Per telefoon naar 02 513 93 51
- De webrubriek “Deontologische vragen en antwoorden”: www.compsy.be/faq

Voor gepersonaliseerd advies en bijstand in ethische kwesties kunt u zich richten tot de erkende beroepsverenigingen*:

- APPPsy: contact@apppsy.be
- BFP: deontologie@bfp-fbp.be
- UPPsy: info@uppsy.be

*Deze beroepsverenigingen zijn erkend als voldoende representatief voor psychologen door de minister van Middenstand. Hun afgevaardigden zetelen in de Psychologencommissie.

OVER DE PSYCHOLOGENCOMMISSIE

DE PSYCHOLOGENCOMMISSIE EN DE BEROEPSVERENIGINGEN: HET VERSCHIL IN EEN OOGOPSLAG

De Psychologencommissie:

- Federale overheidsinstelling,
- Taken bij wet vastgelegd,
- Bescherming van cliënten van psychologen,
- Kwaliteitsbevordering van psychologische dienstverlening,
- Erkenningsprocedure om de titel van “psycholoog” te mogen gebruiken,
- Deontologische code,
- Behandeling van deontologische klachten,
- Erkenning voor psychologen is wettelijk verplicht.

De beroepsvereniging of -federatie:

- Vereniging zonder winstoogmerk,
- Belangenverdediging van masters/licentiaten in de psychologie,
- Ondersteuning bij de uitoefening van het beroep,
- Takenpakket varieert overheen verschillende verenigingen,
- Kortingen op tijdschriften, navormingen, voordelige verzekeringen, verstrekking van beroepsinformatie, etc.
- Lidmaatschap niet verplicht, wel aangeraden.

MISSIE EN TAKEN

De Psychologencommissie is een federale overheidsinstantie bevoegd voor alle psychologen in België, ongeacht hun nationaliteit, beroepscontext of statuut. Haar werking wordt bepaald door wetten en Koninklijke of ministeriële besluiten.

Haar belangrijkste missie is de bescherming van de cliënten en patiënten van psychologen. Zij bevordert de kwaliteit van de diensten van erkende psychologen, wat het vertrouwen in de discipline versterkt.

De Psychologencommissie geeft op de volgende manieren invulling aan haar missie. Zij:

- Regulariseert het gebruik van de titel van psycholoog via een erkenningsprocedure.
- Houdt de officiële lijst van erkende psychologen in België bij en stelt deze online toegankelijk voor het brede publiek.
- Bevordert de ethisch correcte invulling van de discipline via haar deontologische beroepscode en de behandeling van deontologische klachten.
- Geeft algemene toelichtingen op deontologische of juridische vragen.
- Is een aanspreekpunt voor cliënten van erkende psychologen.
- Informeert overheden en belangengroepen over zaken die verband houden met de titel of de deontologie van de psycholoog.

Psychologencommissie

Psychologencommissie

Kunstlaan 3 · 1210 Brussel

www.compsy.be

Secretariaat

T +32 2 503 29 39

info@compsy.be

Dienst Deontologie

T +32 2 513 93 51

deontologie@compsy.be

[/compsyBelgium](https://www.facebook.com/compsyBelgium)

[/company/2831105](https://www.linkedin.com/company/2831105)

[/CompsyBelgie](https://twitter.com/CompsyBelgie)
